

ВРАЌАЊЕ НА ИНДИВИДУАТА!?

Помалите етнички групи во Македонија се целосно запоставени во поглед на исполнувањето на правата и на обврските од Спогодбата во Охрид. Веројатно пресудна е нивната мала бројка, која во сооднос со бројката на албанското национално малцинство е неспоредлива.

Многубројните инциденти кои се случија во повеќе училишта во земјава со мешана национална структура ги потопија надежите на политичките елити, кои во различни временски периоди истовремено го потпалуваа и го гаснеа огнот.

Пишува: Мишко ТАЛЕСКИ

Многу пати досега и актуелните и поранешните владини структури правеле, пишувале и зборувале за стратегии кои треба да го ублажат проблемот или подобро речено купот проблеми, кои ги имаат граѓаните на Република Македонија. И сè останало пушта теорија, пушта утопија. Тие секогаш се на маргините, на работ на егзистенцијата во секој општествен домен. Стандардот не е на нула, туку е под нулата. Во сеќавање ми остана минатонеделната конференција посветена на образованието на Ромите во земјава. "Градење ефективни партнерски стратегии за поддршка на образованието на Ромите во Република Македонија" - беше насловот на конференцијата која повлече широк аудиториум зад себе и на една маса ги седна Црвенковски,

Герамитчиоски, Милчин, Јакимовски... Некому му текнало, му паднало на памет конечно да ја отвори Пандорината кутија на најобесправената и истовремено најлојалната етничка заедница во државата - ромската. ОК. Секогаш има простор за нов почеток, за покажување од грешките направени во минатото. Но, она што бode очи е следното. Според претседателот Црвенковски, образованието е глобален проблем, но единствениот начин за негово вистинско подобрување е индивидуалниот пристап. Мошне умешно кажано. Нејсе. Сепак, кога е во прашање развојот на севкупните односи во македонското трансформирано општество и израмнувањата на придобивките на националните заедници, особено денес по спроведувањето на постулатите од Охридската спогодба, тогаш неминовен е, неизбежен е т.н. колективен пристап. Не гледаме со ништо дека досега власта образовните проблеми ги решаваше поаѓајќи од индивидуалниот пристап. Секогаш како решение се земаше колективното припаѓање на една или на друга етничка заедница, па оттука донесените законски решенија не се однесуваа на индивидуата како центар на граѓанското општество, туку на колективитетот. Зарем легализирањето на паратетовскиот универзитет беше решение за албанската индивидуа? Или за албанскиот колективитет?

РАЗЛИЧНИ АРШНИ И КРИТЕРИУМИ

Црвенковски е малку контрадикторен во своите ставови и размислувања. Или за секоја етничка заедница има различни аршини и критериуми! Помалите етнички групи во Македонија се целосно запоставени во поглед на исполнувањето на правата и на обврските од Спогодбата во Охрид. Веројатно пресудна е нивната мала бројка, која во сооднос со бројката на албанското национално малцинство е неспоредлива. Но, сепак сите заедно сочинуваат околу 10 проценти од вкупното население во Македонија, па оттука секое игнорирање на нивните права значи востановување на теоријата на бинационална држава, која има практична димензија. Пред четири години за време на конфликтот целата владејачка структура во државата, на чело со покојниот претседател Трајковски, повикуваа на почитување на правата на индивидуата, на граѓанинот, а не на заедниците и на колективитетите. Всушност, ако сакаме да се трансформираме во т.н. граѓанско општество тогаш логиката е таа. Но, наспроти тоа финалето на фингираната војна резултираше со договор, кој ги наметна критериумите на колективните права во кои нема место за индивидуата. Таа е запоставена и ставена во втор план. Истите оние кои се залагаа за граѓанинот како центар на новото општество, си го погазија зборот и работеа на исполнувањата на правата на етничките заедници. Права по припадност, права по национални белези. Ова е мое, ова е твое. Зарем е поинаку? Никако. Оттука, по малку зачудува излагањето на претседателот Црвенковски на конференцијата посветена на образованието на Ромите во Македонија, каде отворено повика на исполнување на индивидуалните права на ромскиот ученик, студент, а не на ромската заедница како целина. Зарем не е ова подвојување на националните групи во државата? Цели десет години власта на социјалдемократите и вмровците ги задоволуваа барањата само на едно национално малцинство - албанското, но не на албанската индивидуа, туку на албанскиот колективитет. Законот за Педагошката академија во Скопје не е закон за индивидуата, туку за заедницата, Законот за легализирањето на тетовскиот парауниверзитет, исто така, не е закон за поединецот, туку за колективитетот на Албанците, кој доколку не се усвоеше имаше опасност од нова војна. Господинот Црвенковски

сега повикува на индивидуален пристап за решавање на проблемите во образованието на ромската заедница. Или нема опасност од војна која би била предизвикана од Ромите, па нема потреба од колективен пристап во решавањето на проблемот? Конвенцијата за национални малцинства на Советот на Европа долго време остана непотпишана од страна на Франција и на Чешка, поради тоа што инсистираа на почитувањето на индивидуалните права на сметка на колективните. Тоа е вистинско граѓанско општество. Но, кај нас работите, како и вообичаено, се испревртени. Некаде доминира индивидуата, некаде колективитетот. Како каде ќе им притреба за останување на позициите на власта. Негативните економски и политички трендови од претходните години беа придружени со централизација на управувањето и администрацијата во јавниот образовен систем.

Основното и средното образование се високо централизирано и контролирано од власта.

ПРИТИСОК ЗА ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА

Институциите на високото образование уживаат автономија од државата, иако нивните финансии, исто така, главно, доаѓаат од државниот Буџет, преку Министерството за образование и наука. Дури од неодамна почнаа да се појавуваат приватни училишта и високообразовни институции. Родители, училишта, невладини организации и некои политички партии вршат постојан притисок за децентрализација. Како резултат на тоа, се развиваат некои форми на учество во локалната власт и здруженија на граѓани на ниво на предучилишна возраст, во основните и во средните училишта. Доколку некој непристрасен аналитичар го набљудува периодот на независност (10 години) веројатно би увидел дека овде не постои нешто што, со строга концептуална дефиниција, би можело да се нарече конзистентна образовна политика. За да се справат со новите образовни предизвици, институциите и агенциите на образовниот систем се вклучени во повеќе, во основа, самореформирачки потфати, без било каква значајна јавна (политичка или академска) дебата за националните наставни планови. Целта на сите стратегии изготвени досега била учениците да развијат хуманистички, морални, естетски и граѓански вредности, и да бидат подготвени за живот и за работа во духот на мирот, соработката, меѓусебната почит и разбирање. Имаме ли денес такво образование? Имаме ли школство кое обединува, кое е космополитско и заедничко за сите? Законите не потенцираа ништо во однос на инклузивниот училишен етос како предуслов за постигнување на целите

ОНИЕ КОИ СЕ ЗАЛАГАА ЗА ГРАЃАНИНОТ КАКО ЦЕНТАР НА НОВОТО ОПШТЕСТВО, ГО ПОГАЗИЈА ЗБОРОТ И РАБОТЕА НА ИСПОЛНУВАЊЕ НА ПРАВАТА НА ЕТНИЧКИТЕ ЗАЕДНИЦИ. ПРАВА ПО ПРИПАДНОСТ, ПРАВА ПО НАЦИОНАЛНИ БЕЛЕЗИ. ОВА Е МОЕ, ОВА Е ТВОЕ. ЗАРЕМ Е ПОИНАКУ? ЗАРЕМ НЕ Е ОВА ПОДВОЈУВАЊЕ НА НАЦИОНАЛНИТЕ ГРУПИ ВО ДРЖАВАТА? ЦЕЛИ ДЕСЕТ ГОДИНИ ВЛАСТА НА СОЦИЈАЛДЕМОКРАТИТЕ И НА ВМР-ОВЦИТЕ ГИ ЗАДОВОЛУВАШЕ БАРАЊАТА САМО НА ЕДНО НАЦИОНАЛНО МАЛЦИНСТВО - АЛБАНСКОТО, НО НЕ НА АЛБАНСКАТА ИНДИВИДУА, ТУКУ НА АЛБАНСКИ-ОТ КОЛЕКТИВИТЕТ.

цитети да воспостави мирна коегзистенција и почитување на разликите. Граѓанските сили во сите етнички заедници во моментот можеби се ставени настрана или се маргинализираат како резултат на влијанието од надворешните фактори. Сепак, волјата да се интегрираме во европската асамблеја на народи не треба да биде само волја, туку и нешто поконтретно да се направи во промовирањето на граѓанските но, и националните идеи. Ако државата решила да ја промени стратегијата во образованието давајќи му повеќе шанса на граѓанинот отколку на заедницата, тогаш тоа е идеја за поздравување. Но, доколку државата применува различни аршини за неколкуте "страни" во земјата, тогаш тоа би било многу контрадикторно и контрапродуктивно решение.

на образованието за демократско граѓанство. Сепак, прашањето на самиот демократски училишен етос се смета за една од глобалните развојни цели на образовните реформи. Јавниот образовен систем е организиран и се раководи според моделот на сепаратно образование за различните националности. Бидејќи, според Уставот, граѓаните имаат право слободно да го изразуваат својот национален идентитет, одлуката за јазикот на кој ученикот ќе стекнува образование е резултат на неговата слободна волја.

За да се обезбеди ваквата ситуација да не доведе до поделба, се преземаа неколку мерки: национален наставен план; споделување на иста училишна управа (ако е можно), како и заеднички училници, смени. Ова се покажа како тешко остварливо. Многубројните инциденти кои се случуваа во повеќе училишта во земјата со мешана национална структура ги потопија надежите на политичките елити, кои во различни временски периоди истовремено го потпалуваа и го гаснеа огнот. Во образовниот процес, кој е основен извор за политичко образование, постои недостиг на содржина која

би ја стимулирала лојалноста кон земјата, преку принципи кои би истакнале дека лојалноста кон националната група не ја исклучува лојалноста кон државата.

Денес тоа не е така. Имаме подвојување, образовно гетоизирање за кое најголема одговорност сносат сите досегашни власти. Настаните од последните години ги истрошија самите идеи за граѓанственост и различност. Ова се одрази и во еден од извештаите на Меѓународната кризна група, според која "ниту една страна во Македонија" (етничките Македонци и етничките Албанци) не верува во "граѓанско" решение. Демократијата е кривка, мултиетничноста се смета за сомнителен западен поим, а граѓанската политика ја изгуби својата поддршка. Иако Македонија нема голема или истакнатата граѓанска традиција, таа сепак има капа-